

Contemporània o anterior seria la torre cilíndrica que ara s'anomena "del campanar" i que tal com s'ha indicat més amunt és anomenada, en 1430, "torre mestra" o "principal" (Tm), i si bé actualment té una entrada a la part baixa (moderna), en conserva una altra a la seva meitat que deuria ser l'antiga.

L'església romànica (reeditada posteriorment), hauria estat situada en l'angle sud-est respecte al castell, més o menys en el lloc de l'actual (E), però no sabem si formava part de la fortificació o era a part.

En època posterior, S-XIII, s'afegiria un altre cos d'edifici (B), a continuació del que ja existia en el costat nord, però de menys amplada vers el sud, amb una gran portalada adovellada en la façana, i es construirien les dues torres en els angles extrems, N-W i N-E. En aquesta època o més tard s'afegí el talús a tot el recinte fortificat unint-se amb una muralla els edificis del nord a la torre circular mestra i possiblement a l'església tancant, un rectangle amb un pati interior més enlairat (uns tres metres) respecte a l'exterior.

Antoni Estapé i Ferrer

NOTES: 1) *Català-Roca, Els Castells Catalans. T-3, p. 378.*— 2) *Id. ant. p. 374.*— 3) *Id. ant. p. 379.*— 4) *Jordi Bolós, Catalunya Romànica. T-5, p. 288.*

BIBLIOGRAFIA

Catalunya Medieval. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. 1992. 350 pàgines, amb il·lustracions.

Els passats mesos de maig-agost tingué lloc a la ciutat de Barcelona una de les mostres més importants d'art català, sota el títol genèric de "Catalunya Medieval". Els espais proposats per a portar a terme aquest esdeveniment artístic foren tres: la Pia Almoina, el Saló del Tinell i l'església de Santa Anna.

En el primer àmbit, presentat sota el títol "L'Internacionalisme en la gènesi de l'art romànic" oferí, a través de les obres seleccionades, la possibilitat de gaudir de la gestació de l'art romànic mitjançant l'exposició pluridisciplinària d'objectes fonamentalment artístics i il·lustratius del període comprès entre els segles X i XII. Hom hi va poder contemplar peces com l'encolpium de Sant Pere de Rodes, l'escac de cristall de roca procedent de la col·legiata d'Ager, els Beatus de Torí i de Girona, al costat d'una selecció d'obres del mestre de Cabestany (entre d'altres). La presentació d'aquestes peces seguí un criteri cronològic evolutiu que conduïa l'espectador a través de diferents períodes artístics que es concretaren des del món del pre-romànic, tot passant per les influències nord italianes, rosselloneses, llanguedocianes i tolosanes, la influència de l'al Andalus i les relacions amb altres centres de producció de la península, per arribar finalment a la plenitud del període romànic.

El segon espai, que portà el títol "El 1200 entre la tradició i la innovació", mostrà essencialment el moment d'expansió que tingué lloc durant el regnat de Jaume I (1208-1276). Entre les peces exposades destacaríem la Crònica de Jaume I (o Llibre dels Feits), al costat del Liber Feudorum Maior, o del Liber Feudorum Ceritanie, així com un recull de bàculs, arquetes i teixits de notable interès. Aquest conjunt d'obres pretenien donar una visió de caire més historicista que l'anterior, amb l'objectiu d'oferir la incidència que tingué la política i l'economia en l'art i la cultura que es desenvolupà a l'entorn de l'any 1200.

Finalment la mostra del tercer recinte, que es presentà sota el títol "Els segles d'or. Clients i promotors en el gòtic català". La selecció de les obres escollides pretenien explicar l'important paper que tingueren els promotors i els clients en les manifestacions artístiques limitades pel marc cronològic dels segles XIV i XV. Aquí es podien contemplar des dels plànols de la Suda de Lleida a obres d'escultors i pintors reconeguts, com Pere Oller, Pere Sanglada, Ramon Destorrens o Ferrer Basa, al costat de notables llibres miniats o de conegudes peces d'orfebreria.

El conjunt d'obres exposades en aquestes tres exposicions, presentades sota el títol genèric de "Catalunya Medieval", han estat publicades en un interessant catàleg que, sens dubte, serà punt de referència de tots els estudiosos de l'art medieval.

M. T. M.

* * *

BOSCH Y CARDELLACH, Antonio: *Anales de la villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770*. Publicaciones de la Fundació Bosch i Cardellach, XII. Sabadell, 1992. 2 vols.

La tasca de publicació ha estat una de les línies d'actuació més destacades d'aquesta institució i per això l'edició de l'obra de Bosch i Cardellach està dintre de les seves directrius, a més que honora aquest estudiós que ha donat nom a l'entitat sabadellenca. La nova edició dels *Anales* ha intentat reparar les errates i incorreccions de l'edició de 1882, les quals feien que aquest llibre fos de consulta poc aconsellable. Però això tampoc vol dir que l'actual sigui una edició crítica, sino que s'ha intentat oferir una publicació correcta per a una consulta feta per a una tasca d'estudi, no tant d'una recerca documental.

Antoni Bosch i Cardellach (Sabadell 1758-1829) fou un dels erudits que a cavall dels segles XVIII i XIX va saber valorar la importància de la documentació com a font de l'estudi de la història. La importància dels *Anales* està condicionada a la tasca feta per A. Bosch i Cardellach en ordenar la documentació de l'arxiu municipal de Sabadell i el coneixement d'altra documentació perduda al llarg dels dos-cents anys darrers de la nostra història a partir de 1835 que ha malmès part del nostre patrimoni. D'aquesta obra ens interessen com a medievalistes, les 140 primeres pàgines, potser les menys reeixides, però que no vol dir mancades d'interès per la informació historiogràfica que ens aporten.

La concepció d'història de Bosch i Cardellach i dels seus contemporanis és força diferent de la nostra, però la tasca de salvació documental és la que li hem d'agrair. Per desgràcia, estem mancats d'un estudi de l'abast que ha tingut per al posterior treball històric la salvació de documents, més o menys ben transcrits que va fer aquesta erudita generació. La història de Catalunya té un deute molt considerable amb la tasca feta per persones com A. Bosch i Cardellach, un metge, però que tenia una visió de país digna de figurar en un lloc destacat com a investigador i erudit.

Joan-F. Cabestany i Fort

* * *

CARDÚS, Salvador: *L'escultor Arnau Cadell i el seu claustre de Sant Cugat*.— Publicacions de la Fundació Bosch i Cardellach, XIII.— Sabadell, 1993.— 41 pàgs.

Salvador Cardús i Florensa (Terrassa 1900-1958), historiador de formació autodidacta però que va rebre i saber aprofitar, directament o indirectament, el nou concepte de fer la història que l'Institut d'Estudis Catalans i els Estudis Universitaris catalans van aportar per a millorar la recerca i l'estudi arreu del país. No va viure aïllat a Terrassa, sino que va participar activament en la cultura catalana, per això hem d'agrair l'edició d'aquesta important recerca, ponència presentada a la

Fundació Bosch i Cardellach (4 maig 1957), editada amb un tiratge molt limitat i de difícil consulta. El treball ha estat enriquit amb una bio-bibliografia redactada per Josep Cardús en la qual destacarem la importància d'altres obres d'estudi i de recerca de la història de Terrassa i en especial la seva obra pòstuma i potser una de les més destacades: *Un Nadal tacat de sang: la mort de l'abat Biure* (Aymà ed. Guió d'Or, Barcelona 1961). L'obra de Salvador Cardús i Florensa és fonamental per a l'estudi no solament de la ciutat de Terrassa sinó també del monestir de Sant Cugat del Vallès a l'edat medieval.

Joan-F. Cabestany i Fort

* * *

Jaume Huguet, 500 anys.—Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Barcelona, 1993.—259 pàgs. amb il.lus.

Amb motiu del cinquè centenari de la mort del pintor gòtic català Jaume Huguet (Valls, 1412 - Barcelona 1492), a la seva vila nadiua, es va organitzar un col·loqui i posteriorment una exposició per a recordar i commemorar l'efemèrides. Fruit d'aquesta celebració ha estat la justificació i motiu d'editar aquest llibre que publica "Jornades d'estudi sobre Jaume Huguet, 16-17-18 de desembre de 1992. Valls. I Ponències. II. Comunicacions" (pàgs. 13 a 141), i el "Catàleg documental. 1. Obres documentades. 2. Obres atribuïdes i obres qüestionables" (pàgs. 143-251). Treballs completats amb una selecta bibliografia.

La figura de Jaume Huguet (el qual Rosa Alcoy titula, amb molt d'encert, com "el darrer esclat del gòtic") té una projecció, no solament artística sinó també personal, molt notable. Va ésser el pintor dels retaules de capelles o altars dels oficis i de les confraries, al mateix temps que va pintar el retaule de l'Epifania de la capella comtal de Santa Agata, encàrrec del conestable Pere de Portugal (1464). Aquest conjunt de persones i institucions representen l'etapa crepuscular d'un món polític-social-econòmic-cultural. Contemplar l'obra feta per Jaume Huguet després de 1472 és, com escriu Joan Ainaud a l'Epíleg: "El període és de persistència artesana més que no pas de creació". Aquesta realitat és totalment paral·lela a la realitat de la ciutat de Barcelona i per extensió a la resta de Catalunya.

J.-F. C. i F.

NOTÍCIES

El propassat dia 23 de març, el Museu Nacional d'Art de Catalunya va inaugurar dues exposicions monogràfiques. La primera, "La descoberta de la pintura mural romànica catalana" que, segons Xavier Barral, director del Museu, és "un homenatge als pioners en l'estudi de l'art romànic" i que ens mostra la tasca de valoració de les pintures romàniques feta entre els anys 1907 i 1919 mitjançant aquests dibuixos a mida natural, tècnica pròpia de l'època i que són per si mateixos veritables documents històrics. Aquests dibuixos van permetre a l'Institut d'Estudis Catalans i a la Junta de Museus de Barcelona sensibilitzar l'opinió pública i iniciar la recuperació del gran fons romànic bàsic per a poder comprendre l'evolució institucional del Museu Nacional d'Art de Catalunya. La segona exposició té una temàtica força allunyada de les dedicacions medievalistes pròpies de la nostra entitat, però conté un valor historiogràfic general i vàlid per la doble interpretació d'un fet històric: Marià Fortuny, "La batalla de Tetuan" (1863) i Francesc Sans Cabot, "El general Prim a la batalla de Tetuan" (1865).